

SEVERNÍ KOREA V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH: JAK UCHOPOVAT SEVEROKOREJSKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU?*

Lenka Kudláčová**

Abstract: *This article deals with the perspectives that are used to analyze North Korean foreign policy. In particular, it offers the perspective of an irrational or mad actor, the perspective of a rational actor, the ideological and cultural perspective, the identity perspective and, finally, the role theory-based perspective. These analytical approaches have their pros and cons and take into consideration various angles and aspects of North Korean foreign policy. These approaches are also based on different theoretical backgrounds. Consequently, they arrive to different interpretations of North Korean diplomacy and offer a broad spectrum for understanding this phenomenon.*

Key words: *North Korea, foreign policy analysis, rogue state, rationality, identity formation, role theory.*

*Článek vznikl jako součást projektu „Organizace občanské společnosti a jejich role při budování důvěry v konfliktních oblastech“ (SGS-2013-017) podpořeného v rámci Studentské grantové soutěže ZČU v Plzni.

**Mgr. Lenka Kudláčová, Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Fakulta filozofická ZČU, lenca.kudlacova@gmail.com.

1. ÚVOD

Severokorejská zahraniční politika se zejména v posledních dvou až třech dekadách stala oblíbeným předmětem zájmu výzkumníků po celém světě a studie vznikající v této oblasti dokonce svým množstvím mnohdy převyšují počet analýz, které se zaměřují na vnitropolitické dění v KLDR. Dostupné jsou historizující práce mapující vývoj severokorejské diplomacie, publikace, které se věnují severokorejským vztahům s dalšími zeměmi (nejčastěji s USA či Korejskou republikou), texty mapující bezpečnostní implikace severokorejského jaderného programu v regionálním i globálním kontextu, co do počtu stále čtenější studie zohledňující procesy formování severokorejské zahraniční politiky a mnoho dalších. Vystupování na mezinárodní scéně je také jednou z oblastí týkající se politiky Severní Koreje, kterou můžeme oproti zkoumání vnitřního fungování severokorejského režimu podrobovat analýze relativně snadněji. Je možné analyzovat severokorejská zahraničně-politická prohlášení, dynamiku vývoje vztahů KLDR s různými státy nebo severokorejské zahraničně-politické cíle či motivace.

Po zhlédnutí širokého spektra literatury zjišťujeme, že se vyskytuje hned několik přístupů k analýze severokorejské zahraniční politiky, z nichž každý na zkoumanou problematiku nahlíží odlišnou optikou. Tyto analytické perspektivy nám mají různou měrou pomáhat uchopovat zahraniční politiku KLDR a také jí porozumět a každá z nich skýtá své výhody i úskalí. Závěry vycházející z aplikování některých níže představovaných pojetí (zejména pak perspektivy iracionálního aktéra) byly také zohledňovány diplomaty různých zemí, což je následně vedlo ke zformování konkrétní zahraničně-politické strategie mající dopad na další vývoj a dynamiku vztahů země, kterou reprezentují, s KLDR. Nejen z tohoto důvodu se domníváme, že je důležité existujícím analytickým rámcům věnovat patřičnou pozornost. Naším cílem v níže předkládaném textu je tedy tyto analytické perspektivy představit a podrobit je kritickému zhodnocení z hlediska jejich potenciálu přinášet porozumění a vysvětlení a jejich výhod a případných úskalí z nich plynoucích, rozšířit je pokud to jde o jejich teoretické zázemí v mezinárodních vztazích a následně také navrhnout další možnou perspektivu, která se zakládá na přístupu založeném na postulátech teorie rolí. Představované analytické perspektivy jsme identifikovali na základě poststudenoválečné debaty o severokorejské zahraniční politice na poli anglicko-jazyčných odborných periodik a dalších publikací. Zaměřujeme se právě na ně, neboť předpokládáme, že tyto debaty formují obraz Severní Koreje v akademické sféře i v rámci širší odborné veřejnosti. Tímto způsobem jsme vyčlenili celkem čtyři z pěti analytických pojetí. Jak jsme již avizovali v předchozích řádcích, jako poslední, tedy pátou perspektivu, navrhujeme inovativní přístup k analýze zahraniční politiky KLDR, který je založen na předpokladech teorie rolí.

Struktura textu bude kopírovat výše zmiňované cíle. Postupně představíme celkem pět rámců (či perspektiv, pojetí) používaných pro analýzu severokorejské zahraniční politiky. Konkrétně se bude jednat o pojetí šíleného či iracionálního aktéra, racionálně-realistické pojetí, kulturně-ideovou perspektivu, identitární perspektivu a konečně pojetí vycházející z teorie rolí. Následně u jednotlivých přístupů představíme autory, kteří s nimi pracovali, a poukážeme také na případy

praktických zahraničních politik, které byly vystaveny na bázi představených analytických perspektiv (pokud se vyskytly). V závěru shrneme výhody i úskalí, které jednotlivé přístupy skýtají. Na tomto místě je ještě potřeba podotknout, že až na výjimky nelze níže představované autory zcela jednoznačně a jasně „zaškatulkovat“ do jednoho ze čtyř, respektive pěti, přístupů. Níže v textu budeme mít možnost si na několika místech povšimnout, že autoři při své snaze uchopovat severokorejskou zahraniční politiku někdy kombinují postuláty více perspektiv. Hranice mezi představenými přístupy, respektive mezi jejich zastánci, se v některých případech mohou stírat a představená kategorizace proto není nijak deterministická.

2. SEVERNÍ KOREA JAKO ŠÍLENÝ, „ŠPATNÝ“ ČI IRACIONÁLNÍ AKTÉR: REZIGNACE NA VYSVĚTLENÍ?

Často se můžeme setkávat s úvahami o severokorejské zahraniční politice, které KLDR chápou jako iracionálního či šíleného aktéra.¹ Obsah tohoto pojetí výstižně představují (ovšem neztotožňují se s ním) Hazel Smith či také Victor Cha a David Kang (2003) a na tento analytický přístup ve svém textu před již více než dvaceti lety poukazyval také např. D. Roy (1994, 130–131). Severní Korea je zde chápána jako stát, jehož počínání se jaksi vymyká rámci „normálního“ či „standardního“ zahraničně politického jednání, neboť nesměruje k maximalizaci zisků. KLDR je chápána především jako nevyzpytatelný a nebezpečný stát, jehož zahraničně-politické motivace jsou velmi nekonzistentní a je prakticky nemožné je poznat, což vychází zejména z chronicky špatného vedení země (srov. Smith 2000, 602; Cha a Kang 2003, 3–4).

Nahlížení na Severní Koreu v tomto pojetí v podstatě odpovídá jejímu zařazení do kategorie tzv. nezbedného státu (*rogue state*). KLDR se opakovaně staví proti mezinárodním normám a pravidlům a navzdory uvalovaným sankcím chronicky a brutálně porušuje základní lidská práva vlastních občanů. Někteří autoři dokonce postupy režimu vůči částem vlastní populace² označují za genocidu (srov. např. Park 2012 či 2013). Touto perspektivou je objasňován taktéž vývoj severokorejského jaderného programu. KLDR se stáhla ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a dále usiluje o vývoj vlastního jaderného arsenálu, protože je iracionálním aktérem, který v zásadě neusiluje o maximalizaci vlastních zisků a těmito kroky režim sám sobě škodí (srov. např. Sweeney 2013 či *The Economist* 2013).

Součástí této perspektivy je také tvrzení o velké obtížnosti či dokonce nemožnosti poznat Severní Koreu v důsledku absence hodnověrných (nejen) ekonomických dat. Ty fakticky bez výjimky podléhají vysokému stupni kontroly ze strany severokorejského režimu. Jak si však trefně všimá H. Smith (2000, 603), mnoho autorů a institucí publikující analýzy severokorejské zahraniční či ekonomické politiky své texty začínají s tvrzením, že v případě KLDR trpíme konstantním nedostatkem informací a že celá řada otázek týkajících se Severní Koreje je obestřena záhadou. Hned poté ovšem předkládají detailní sady dat podkládající jejich zjištění. Příkla-

¹ Hazel Smith (Smith 2000, 596–597) pro stejné pojetí používá označení tzv. sekuritizačního paradigmatu.

² Jde zejména o tzv. nepřátelskou třídu (*hostile class*), která představuje nejhůře postavenou skupinu obyvatel v severokorejské společnosti.

dem může být analýza severokorejského ekonomického počínání Marcuse Nolanda a Stephana Haggarda (Noland a Haggard 2011), kteří nejprve zdůrazňují zmiňovaný problém (ne)poznatelnosti, ovšem záhy prezentují ucelenou studii zkoumané problematiky doplněnou o přesná data. Zastánci tohoto přístupu také mnohdy tvrdí, že severokorejský režim je „mistrem klamu“, což činí jakékoliv kritické zhodnocení nejen zahraniční politiky KLDLDR v podstatě nemožným. To koreluje s často se vyskytujícím tvrzením o tom, že Severní Korea navenek zveřejňuje jen velmi omezené množství informací, které navíc trpí tím, že představují spíše to, co sama KLDLDR skutečně „chce zveřejnit“ nežli to, co koresponduje s realitou.

Výše popsaná perspektiva tudíž ve své podstatě nepřináší ucelené vysvětlení severokorejské zahraniční politiky a vlastně ani neusiluje o její pochopení. Její zastánci, z pravidla diplomaté či politici, kteří měli možnost se severokorejskými představiteli jednat, spíše tvrdí, že severokorejské počínání vlastně nejde smyslně objasnit, neboť je iracionální a nahodilé, respektive počínání režimu vysvětlují jeho iracionalitou. To však k pochopení severokorejské zahraniční politiky příliš nepřispívá. Také tohoto faktu si všímá Denny Roy (1994), Hazel Smith (2000; 2015), Roland Blaker (2003) či např. Scott Snyder (1999). Jejich kritika přístupu zaměřeného na iracionalitu KLDLDR pramení především z toho, že skýtá jen velmi omezené možnosti objasnit motivace severokorejského zahraničně-politického počínání a přispívá ke zkreslenému pohledu na celou problematiku. Přijetí těchto pozic mělo také dopad na praktické zahraniční politiky Spojených států či Korejské republiky vůči KLDLDR: přispívalo k odklonění od dialogu a politiky angažmá³ s KLDLDR a k celkové rezignaci na řešení existujících problémů. Tvrzení nejen amerických diplomatů o šílené, bizarní a nevypočitatelné Severní Koreji má své kořeny zejména v době studené války, pramení především z tehdejšího nedostatku informací a čistě nepřátelských vztahů mezi USA a KLDLDR a přetrvává i v době po skončení bipolární konfrontace (Snyder 1999, 5–6; Smith 2000, 604). V případě Spojených států se toto pojetí velmi výrazně projevovalo u administrativy George Bushe mladšího, která usilovala o izolaci Severní Koreje, ale také v politice Baracka Obamy a doktríně tzv. strategického vyčkávání (srov. Klingner 2012, 2–3, 18; Chanlett-Avery a Rinehart 2014, 4). Jak dále podotýká Roy (1994, 131), z mýtu severokorejské iracionality a nevypočitatelnosti velmi těžila také jihokorejská vláda v době demokratické tranzice i po ní: čím horší reputaci se v očích mezinárodního společenství těšil Pchjongjang, tím lépe naopak vypadal Soul.

Pokud bychom měli zmínit ještě několik dalších autorů, kteří s touto perspektivou pracují, je to zcela zjevně William C. Triplett (2004), jehož kniha s názvem „*Nezbedný stát: jak jadernými zbraněmi ozbrojená Severní Korea ohrožuje Ameriku*“ přesně zapadá do perspektivy vyzdvihující iracionalitu KLDLDR. Jak již také bylo naznačeno výše, optikou iracionálního aktéra na Severní Koreu pohlížela také řada politiků i diplomatů, jmenovitě např. R. Gallucci, na jehož prohlášení poukazyval S. Snyder (1999, 5) či také členové Kongresu Spojených států amerických za Republikánskou stranu Ch. Cox či B. Gilman (citováni v Cha a Kang

³Politika angažmá se Severní Koreou či tzv. *sunshine policy* (v češtině poněkud krkolomně politika slunečního svitu) aplikovaná ze strany Jižní Koreje přibližně mezi léty 1998 a 2008 navzdory její rozšířené kritice jednoznačně přispěla ke zlepšení humanitární krize uvnitř KLDLDR, ale také k většímu pochopení mezi KLDLDR a Západem (viz dále v textu).

2003, 3). Toto pojetí je také velice časté v novinových článcích pojednávajících o Severní Koreji, jmenovitě např. článek publikovaný v deníku *The Independent*, kde je Kim Čong-il popisován jako malý muž s vášní pro výrobu bomb (Coonan 2006), a mnoho dalších.

Můžeme do značné míry pozorovat, že koncepce KLRD jako iracionálního aktéra souvisí s nedostatečným náhledem směrem dovnitř, který často koreloval s nedostatečnou snahou o porozumění. Jedná se tedy o analytické pojetí, které v době studené války, ale i po jejím skončení, silně dominovalo zejména v žurnalistické a prakticko-politické sféře a k jeho narušení mimo jiné přispělo až částečné otevření KLRD v 90. letech. K tezi o iracionalitě KLRD můžeme dále doplnit, že do velké míry vychází ze snahy aplikovat západní logiku a západní měřítko na nezápadní svět (Levkowitz 2007, 97) a přináší tak zkreslený pohled. Také Leon Sigal (1997) ve své knize věnované analýze vztahů USA a Severní Koreje po skončení studené války si všímá, jak škodlivý pro americkou diplomacii byl pohled na Severní Koreu perspektivou iracionálního aktéra. Z výše zmíněného tedy logicky vyplývá, že hlavním nedostatkem tohoto přístupu je jeho příliš slabý vysvětlující potenciál, přílišné zjednodušování reality komplexní zahraniční politiky Severní Koreje a snad i její vytrhávání z kulturně-ideového kontextu. S tím souvisí také výše avizovaný problém, totiž že touto perspektivou na KLRD pohlíží celá řada západních diplomatů, kteří mnohdy pod jejím vlivem nesprávně interpretují severokorejské kroky a utvářejí si také zavádějící závěry o této zemi. Výhodou přístupu je snad jeho jednoduchost, nicméně ta bohužel vzniká na úkor přílišné mělkosti a etnocentričnosti perspektivy. Můžeme tudíž říci, že tento přístup k severokorejské zahraniční politice je zastaralý, do značné míry přežitý a k dalšímu vědeckému zkoumání problematiky nevhodný.

3. KLRD JAKO RACIONÁLNĚ JEDNAJÍCÍ AKTÉR: RACIONÁLNĚ-REALISTICKÁ PERSPEKTIVA

Pojetí racionálního aktéra se rozvíjelo přibližně od poloviny devadesátých let, a jak již bylo naznačeno výše, souviselo s nuceným (a částečným) otevřením KLRD mezinárodnímu společenství, respektive s jejím hledáním nových podporovatelů mezi státy, které byly do té doby chápány jako úhlavní nepřítelé, tj. především Jižní Korea a Spojené státy.⁴ Zmiňované otvírání Severní Koreje okolnímu světu začalo přinášet dosud nepoznané informace a data o této zemi a spolu s přílivem humanitárních pracovníků také mnohem intenzivnější kontakty Severokorejců s cizinci. To byly důležité faktory,⁵ které přispěly k narušení dřívější koncepce západu počítající pouze s iracionálníou či šlenstvím KLRD. Postupně se začal objevovat pohled

⁴K nově získaným a tolik odlišným podporovatelům si byla KLRD nucena vytvořit jiný přístup než ten, který zaujímala např. vůči SSSR. Byl často založen na strategii tzv. balancování na hraně, respektive na promyšleném střídání období ústupků a eskalace (např. v podobě vojenských provokací). Právě to jí mělo pomoci získávat potřebnou ekonomickou podporu.

⁵Za další důležitý faktor lze v tomto ohledu považovat jihokorejský přechod k demokracii, v jehož důsledku se zde postupně utvářela robustnější akademická komunita snažící se porozumět severokorejským politickým krokům. Jak uvidíme dále v tomto textu, byla to také především jihokorejská akademická komunita, která až před nedávnem začala ve snaze porozumět Severní Koreji více využívat „domorodé“ perspektivy.

na KLDK jakožto na racionálního aktéra volícího mezi dostupnými politickými alternativami na základě přesvědčení o jejich užitečnosti, pokud jde o dosahování vlastních zahraničně-politických cílů. Zastánci tohoto pojetí tyto cíle často hledali a mnohdy dospívali k názoru, že primárním cílem severokorejského režimu je zajištění vlastní bezpečnosti (srov. Kim 2011).

Zatímco předchozí pojetí bylo vystavěno především na studenovělečných zkušenostech západních státníků a diplomatů, autoři zastávající racionální analytickou perspektivu na zahraniční politiku KLDK pohlížejí optikou realisty vyzdvihované strategie odstrašení či tzv. balancování na hraně. Tvrdí, že primárním cílem Severní Koreje je zajistit vlastní přežití. Toho má být dosahováno buď skrze odstrašení potenciálních vyzyvatelů, kteří se v mezinárodním společenství vyskytnou nebo skrze *ad hoc* uskutečněnou a pouze dočasnou mezinárodní spolupráci. Podle zastánců racionality KLDK se země vesměs pohybuje mezi těmito dvěma politickými alternativami na základě racionálního zhodnocení aktuální situace, která na mezinárodním poli panuje. Jaderný program má Severní Koreji sloužit k navýšení vlastního vyděračského potenciálu vůči ostatním státům⁶ (srov. Klinger 2012, 4).

Touto perspektivou na severokorejskou zahraniční politiku pohlíží také Yong-ho Kim (2011, 88), který na příkladu vztahů mezi Severní Koreou a Spojenými státy po skončení studené války demonstruje, že KLDK úspěšně využívala svůj jaderný program (respektive hrozby týkající se vývoje jaderných zbraní) k navázání bilaterálních vztahů s USA. Rovněž podotýká, že Severní Korea reagovala mnohem citlivěji na podněty týkající se politického přežití dynastie Kimů, které považuje za primární cíl severokorejského režimu, než na ekonomické sankce či stimuly. Jako příklad dále uvádí situaci z první poloviny 90. let, kdy americká snaha zintenzivnit své vojenské angažmá na poloostrově spolu se smrtí Kim Ir-sena znamenala pro KLDK takový otřes a takové obavy z pádu stávajícího režimu, že bylo téměř dosaženo diplomatického řešení severokorejské jaderné otázky. Poznává také, že KLDK svůj image nezbedného státu usilujícího o zisk jaderných zbraní udržuje vědomě, za účelem dosahování potřebných ústupků mezinárodního společenství (Kim 2011, 94–95).⁷ Ekonomické stimuly tudíž nepřinášely kýžené ústupky Severní Koreje požadavkům USA a Korejské republiky proto, že ochrana blahobytu vlastních obyvatel, ke kterému ekonomické stimuly ze zahraničí směřovaly, jednoduše nikdy nebyla prioritou severokorejského režimu.⁸

Optikou racionality na severokorejskou zahraniční politiku pohlíží také již zmiňovaná Hazel Smith (2000, 614–615), která více zdůrazňuje nutnost zohledňovat také historický kontext politického vývoje KLDK a všimnout si, že severokorejská zkušenost s opakovaným vměšováním velmocí do vnitřních záležitostí Koreje spolu

⁶Tento fakt také úzce souvisí s tím, že KLDK po několik let prostřednictvím vyjádření své ochoty jednat o svém jaderném programu (ponechme stranou, do jaké míry byla toto vyjádření ochoty upřímná) byla schopna zajišťovat si dodávky ekonomické pomoci ze zahraničí.

⁷Perspektivu racionálního aktéra přijímají ve své studii také Kim a Choy (2011), kteří tvrdí, že KLDK své zahraničně-politické kroky odvíjí od racionálního kalkulu: pokud KLDK vnímala svou bezpečnostní situaci jako stabilní, přijala kooperativní zahraničně-politické kroky. Pokud však cítila vnější ohrožení, uplatnila konfrontační kroky (Kim a Choy 2011, 484–485).

⁸Podobnou logiku je možné použít při úvahách o ekonomických sankcích. Zastávající perspektivy racionálního aktéra by podotkl, že nízká receptivita KLDK vůči nim souvisí s tím, že režim ekonomickou výkonnost nepovažuje za svůj primární cíl.

s všudypřítomnou atmosférou hrozeb významně formovala styl i cíle její zahraniční politiky.

Je zjevné, že pojetí Severní Koreje jakožto racionálního aktéra skýtá vyšší vysvětlující potenciál než pohled předchozí. Tato perspektiva čerpající převážně z premis realismu v mezinárodních vztazích také nerezignuje na poznatelnost KLDR, ačkoliv stále přiznává existenci jistých obtíží při jejím zkoumání. Jak dále podotýká Potts (2013), pohled na severokorejskou zahraniční politiku touto optikou otevírá prostor pro predikování politických kroků severokorejského režimu. Přístup tedy nabízí vysvětlení počínání Severní Koreje, ze kterého se těší především realisté v mezinárodních vztazích. Z toho můžeme vyvodit i jeho kritiku vycházející z více interpretativních pozic k analýze zahraniční politiky, totiž že přespříliš počítá s instrumentální racionalitou aktérů odvozenou z mikroekonomických postulátů a nezohledňuje vlivy momentálních pohnutek a osobností jednotlivých politických elit na formování zahraniční politiky. V případě této perspektivy je obtížné říci, zda zůstává přístupem, se kterým bychom při analýze severokorejské zahraniční politiky měli dále pracovat. Pokud se k němu uchýlíme, závěry z něj vycházející bychom neměli chápat jako ultimátní vysvětlení zkoumaného fenoménu, ale jako jednu z jeho možných interpretací.

4. KULTURNĚ-IDEOVÁ PERSPEKTIVA: HLEDÁNÍ PRESTIŽE JAKO ZÁSADNÍ DETERMINANTA SEVEROKOREJSKÉ ZAHRAIČNÍ POLITIKY

Jak už název vypovídá, tato perspektiva zohledňuje kulturně-ideové kořeny severokorejského národa a hledá v nich zdroje porozumění zahraniční politice KLDR. K této perspektivě se přibližovaly úvahy některých autorů o severokorejském důrazu na vlastní prestiž (srov. např. Hughes 2007, 76; Ogawa 2015; Zheng 2015). Zde však byla jako faktor ovlivňující zahraniční politiku chápána spíše doplňkově. Také Rüdiger Frank (2010, 20) předpokládal, že severokorejský režim klade na svou mezinárodní image velký důraz a že to může mít určitý vliv na formování jeho zahraniční politiky.

Kulturně-ideovou perspektivu detailně rozvíjejí zejména Chung-in Moon a Ildo Hwang (2014). Autoři vycházejí z předpokladu, že (zahraniční) politika národů severovýchodní Asie je ovlivněna konfuciánskou tradicí společenského a politického uspořádání, jehož hierarchický charakter způsobuje, že status, pomyslné „zachování tváře“ a udržení vlastní prestiže a sebeúcty, má pro tyto společnosti zcela zásadní význam a narušení těchto hodnot zpravidla znamená ohrožení identity a cti daného národa. Jako příklad autoři uvádějí japonskou kolonizaci Koreje z první poloviny 20. století, která Korejce silně ponížila, zničila předchozí tradičně hierarchické uspořádání a v důsledku toho podkopala jejich identitu (Moon a Hwang 2014, 8).

Autoři dále tvrdí, že extrémní formu výše popsané „politiky zachování tváře“ (*face politics*) můžeme nalézat u současné Severní Koreje. Na vrcholu hierarchického sociálního uspořádání zde přirozeně stojí osobnost vůdce, jehož důstojnost je pro režim alfou a omegou veškerého bytí a její pošpinění se de facto rovná ohrožení identity celého národa. Dalším klíčovým prvkem severokorejské identity, kterou Moon a Hwang uvádějí (2014, 30), je také ideologie *čuč-che*, která s sebou nese

důraz na soběstačnost a nezávislost národa. Podle obou autorů spojením vlivů těchto dvou aspektů můžeme dospět k vysvětlení celé řady zahraničně-politických kroků Severní Koreje vůči Korejské republice, zejména pak její nepřátelské rétoriky a provokací. Ty podle Moona a Hwanga vznikaly jako jistá forma ohrazení sebe sama proti znemožňování, zneuznání a hanobení osobností vůdců KLRD ze strany Jižní Koreje, zejména pak v době administrativy prezidenta I Mjong-baka (srov. Moon a Hwang 2014, 12–13 a 29).

Podobné usuzování můžeme využít i při hledání příčin severokorejských provokací vůči Spojeným státům. Vysoce konfrontační vyjádření prezidenta G. Bushe mladšího směřující často přímo proti osobě Kim Čong-ila (srov. Kudláčová 2014, 97) vyvolávala podobné reakce Severokorejců, jako v předchozím zmiňovaném případě fungovala obdobná logika ve stylu: znemožnění vůdce → narušení národní důstojnosti → severokorejská odplata. Autoři dále zmiňují, že výše uvedené směřování KLRD podtrhuje její svázanost s tzv. válečnickou kulturou (*warrior culture*), kde je tradičně kladen velký důraz na čest a status (srov. také Kudláčová 2014, 14). Doplňme ještě, že důraz na kulturu válčení v KLRD byl ještě zintenzivněn v 90. letech s Kim Čong-ilem zavedenou politikou preferování armády (*songun čončchi*).⁹

O formativním vlivu *ču-čche* na severokorejskou politickou kulturu a zahraniční politiku uvažuje také Kenneth Quinones (2009). Podobně jako Moon a Hwang podotýká, že porozumění této ideologii, která hlásá soběstačnost a nezávislost Severní Koreje, nám umožňuje pochopit celou řadu severokorejských diplomatických počínů, včetně častých vojenských provokací či ostrého vymezování sebe sama proti USA či Japonsku jakožto zemí, které kvůli svému imperialistickému charakteru ztělesňují hrozbu pro severokorejskou nezávislost (Quinones 2009, 36). Zároveň však také konstatuje, že severokorejské elity se postupně více přiklánějí ke kombinování postulatů vycházejících z *ču-čche* s politickým pragmatismem (Quinones 2009, 37).¹⁰

Kulturně-ideová perspektiva nám nabízí rovněž odlišný pohled na výše zmiňovanou logiku odstrašení, se kterou argumentují zastánci dříve popisované perspektivy racionálního aktéra. Pokud podrobíme třeba jen hrubému srovnání vojenské kapacity Severní Koreje a USA, je zcela jednoznačné, že asymetrie v neprospěch KLRD je příliš silná, než aby Severní Korea mohla skutečně odstrašovat Spojené státy (Hayes a Bruce 2011). Prostřednictvím kulturní perspektivy se tak Moon a Hwang opět dostávají k tomu, že rozvoj jaderného programu Severní Korea využívá spíše k zachování vlastní tváře a důstojnosti na mezinárodním poli, nežli k odstrašování potenciálních nepřátel (navzdory tomu, že režim takto mnohdy argumentuje) (Moon a Hwang 2014, 23).

Můžeme konstatovat, že kulturně-ideový pohled na severokorejskou zahraniční politiku nám oproti výše popisovaným alternativám umožňuje odklonit se od úvah založených na pragmatismu či racionalitě Severní Koreje směrem blíže k zohlednění vnitřních nemateriálních faktorů s potenciálním vlivem na formování zahraniční politiky. Výhodou této perspektivy je taktéž její oproštění od západocentrického

⁹Vlivem politiky preferování armády a ideologie *ču-čche* na zahraničně-politické chování Severní Koreje se zabývá také Park (2010).

¹⁰Tím Quinones de facto kombinuje perspektivu racionality KLRD s ideovou perspektivou.

pohledu, který ovlivňuje dvě předcházející analytické alternativy. Nevýhodu tohoto přístupu „zevnitř“ však nalézáme v obtížích souvisejících s poznatelností vnitřních motivací režimu, neboť úvahy tohoto typu se obzvláště v případě Severní Koreje nutně ocitají na pomyslném „tenkém ledu“ spekulativních závěrů. Pokud jde o jeho zařazení z hlediska teorií mezinárodních vztahů, v důsledku zohledňování vlivů vnitřních myšlenkových aspektů na zahraniční politiku má pravděpodobně nejbližší k liberálnímu proudu. Z hlediska další využitelnosti pro vědecký výzkum platí u tohoto přístupu prakticky totéž, co bylo zmíněno u předchozího, totiž že závěry z něj vycházející je nutné chápat spíše jako jednu z více možných interpretací severokorejského zahraničně-politického jednání.

5. IDENTITÁRNÍ PERSPEKTIVA: DICHOTOMIE MY VS. ONI

Tato neotřelá a při pohledu na zahraniční politiku KLRD málo rozšířená analytická perspektiva se přiklání k interpretativní a kritické tradici analýzy zahraniční politiky. Zohledňuje to, jakým způsobem aktérova interpretace vnějších hrozeb vůči vlastnímu vnitřnímu bezpečí zpětně ovlivňuje formování jeho vlastní identity.¹¹ Hlavním předpokladem v rámci těchto úvah je to, že vymezení sebe sama (Self) vůči jinakosti těch druhých (The Others) od základu utváří naši identitu. Touto optikou na severokorejskou zahraniční politiku vůči Korejské republice a částečně také vůči Spojeným státům pohlíží Young Chul Cho (2011). Základem jeho úvah je vlastně úplné popření výše nastíněné perspektivy racionálního aktéra v tom smyslu, že zahraniční politika Severní Koreje primárně neslouží k uspokojování zájmů, nýbrž k utváření a přetváření vlastní státní identity, která posléze také formuje zájmy a chování Severní Koreje doma i v zahraničí (Cho 2011, 313–314). Mezi identitou státu a jeho zájmy tudíž existuje intersubjektivní vztah. Cho dále předpokládá, že Severní Koreu nelze chápat jako unitárního a racionálního aktéra, ale spíše jako sociální konstrukt, který je na více místech zapojen do debat ohledně vlastní identity. Autor se také staví proti demonizaci Severní Koreje, čímž rovněž vystupuje proti dříve představenému pojetí KLRD jakožto iracionálního aktéra. Odmítá také vytvářet strategie dalších postupů vůči ní a podle svých slov usiluje o přehodnocení doposud vzniklých úvah o severokorejské politice (Cho 2011, 315–316).

Cho konkrétně k analýze severokorejské zahraniční politiky vůči Jižní Koreji přistupuje optikou konstruování sebe sama (Self) a těch druhých (The Others) skrze severokorejský diskurz tzv. národní spolupráce. Dochází k zjištění, že KLRD Jižní Koreu vnímá v různých kontextech třemi různými způsoby, a to: (I) jako domnělou součást vlastní identity (Imagined Self); (II) jako pošpiněnou, ale silnou součást vlastní identity (*Tainted but Strong Self*); (III) jako toho druhého, který KLRD ohrožuje (*Threatening Other*). První zmiňovaný příklad, kdy je Jižní Korea chápána jako integrální součást severokorejské identity, kterou je třeba asimilovat, je hojně využíván v severokorejských textech věnovaných úvahám o sjednocení

¹¹Srovnej např. studii Davida Campbella týkající se americké zahraniční politiky jakožto jednoho z klíčových zdrojů při formování identity USA (Campbell 1998). Postmoderní obrat, ke kterému identitární perspektiva směřuje, nás rovněž dovádí k problematice derridovských úvah o logocentrismu a binárních opozicích, na jejichž základě podle postmodernistů uchopujeme okolní svět.

Koreje, které má být realizováno pouze korejským národem bez zásahů vnějších sil¹² (Cho 2011, 327). Druhé pojetí se pak objevuje tam, kde KLRD vyzdvihuje vlastní morální a kulturní nadřazenost a své poslání být pro Jižní Koreu učitelem a vzorem. Je zároveň spojeno se severokorejskými obavami z působení kapitalistických vlivů z Jižní Koreje, které by mohly vyplýnout z pouze jednostranné ekonomicky orientované spolupráce. KLRD proto vyzývá ke komplexní a mnohostranné kooperaci obou Korej (Cho 2011, 333–334). Konečně poslední obraz režim spojuje s jistými segmenty jihokorejské společnosti, které odmítají či se snaží eliminovat hodnoty severokorejského národa. Tyto části jihokorejské společnosti jsou chápány jako pomyslná pátá kolona Spojených států, jako někdo, kdo zaprodává vlast a musí být tudíž z korejského národa vyňat (Cho 2011, 335–336).

Choův pohled na severokorejskou zahraniční politiku, který zde nazýváme identitární perspektivou, umožňuje zachytit vzájemně konstitutivní vztah mezi tím, jak severokorejský režim vnímá sebe sama a jak toto vnímání ovlivňuje formování vztahů s okolním světem. Tento pohled, podobně jako i předchozí kulturně-ideová perspektiva, je zacílen především na porozumění procesům formování zahraničně-politických rozhodnutí a jejich následné implementace v podobě praktické diplomacie. To obě perspektivy posouvá nad rámec tradičně spíše západocentrických úvah o severokorejské zahraniční politice. Hlavní výhodou doposud tak málo rozšířeného identitárního pohledu je tedy jeho přihlížení k intersubjektivnímu charakteru zahraniční politiky a k samotnému procesu jejího utváření. Jistým úskalím přístupu může být výše zmíněná rezignace na vytváření plánů dalších postupů vůči Severní Koreji, což je do značné míry spojeno s jeho postmoderním (respektive postpozitivistickým) zázemím. Identitární pohled na severokorejskou zahraniční politiku je stále spíše marginální a další vědecké zkoumání z ní vycházející by mohlo přinášet další inovativní a zajímavé poznatky o zkoumané problematice. Proto by si zasluhovala snad i větší míru pozornosti odborníků analyzujících zahraniční politiku KLRD.

6. PŘÍSTUP ČERPAJÍCÍ Z TEORIE ROLÍ: SEBEPREZENTACE NAVENEK JAKO MOŽNÁ CESTA K POROZUMĚNÍ?

Teorie rolí¹³ nabízí možnost přistupovat k analýze severokorejské zahraniční politiky unikátním způsobem, který na případu KLRD s výjimkou spíše okrajové analýzy provedené Holstim na počátku 70. let, která se vztahovala na období let 1965–1968 (Holsti 1970), dosud nebyl aplikován. Inovativnost spočívá zejména v nahlížení na zahraniční politiku optikou sebe prezentace národa v mezinárodním společenství. Hlavní předpoklad teorie rolí je následující. Způsob, jakým stát navenek prezentuje vlastní roli (tzv. koncepce národní role, *national role conception*), koreluje s jeho praktickými zahraničně-politickými kroky (tzv. realizace národní role, *national role performance*).

¹² Autor na tomto místě poukazuje na obrat „*by-our-nation-itself*“ (korejsky *uri minddzok kiriri*), který se často vyskytuje v severokorejských prohlášeních.

¹³ Označení „teorie rolí“ je poněkud zavádějící, neboť se nejedná v přesném slova smyslu o teorii: ta by měla fungovat jako vysvětlující model (srov. Beneš 2009, 24). Teorie rolí však funguje spíše jako konceptuální aparát umožňující uchopení a analýzu komplexního světa zahraniční politiky.

Výhodou tohoto přístupu je, že s jeho pomocí můžeme, jak podotýká Le Pestre (1997, 5), „[...] *definovat národní zájmy a přitom se odklonit od konceptů moci a národního zájmu*“. Teorie rolí rovněž skýtá potenciál uchopovat nemateriální aspekty zahraničně-politického chování států (Breuning 2011, 22) a také umožňuje sledovat kontinuitu a stabilní vzorce severokorejské zahraniční politiky i její proměny. Tak lze učinit vzájemným srovnáním identifikovaných sad koncepcí národních rolí¹⁴ v po sobě následujících letech. Tato perspektiva taktéž utváří styčnou plochu mezi rovinami analýzy, konkrétně mezi hladinou jednotlivce, společnosti i (sub)systému: to, jakým způsobem elity (jednotlivci) chápou roli vlastního národa (jednotka) souvisí s jeho interakcí s okolním prostředím (/sub/systém) (srov. Le Pestre 1997, 6–7). Přijmeme-li zmiňovaný ústřední předpoklad teorie rolí o existenci korelace mezi koncepcemi národní role a praktickou zahraniční politikou (tedy realizací národní role), identifikace sady koncepcí národních rolí pak přispívá k omezení množství alternativ zahraničně politického chování, ke kterému se Severní Korea může uchýlovat. Tím se rovněž otevírá prostor pro porozumění zahraničně-politických kroků KĽDR: koncepce národní role vlastně fungují jako pomyslný magnet, ke kterému jsou přitahována jistá očekávání okolí a do určité míry limitována suma zahraničně-politických kroků.

Další klad námi zvoleného přístupu je přímo spojen s problematickým přístupem k hodnověrným informacím, na který poukazuje řada pozorovatelů KĽDR. Sofiane Sekhri (2009) si všímá problému hledání vhodných nástrojů pro studium zahraniční politiky zemí Třetího světa a její poznatky je možné trefně vztáhnout na analýzu zahraniční politiky Severní Koreje. Zmiňuje častou uzavřenost zkoumaných států, nedostupnost spolehlivých dat ohledně rozhodovacích procesů či fungování byrokratických sítí, či problematiku využitelnosti projevů vůdců, u kterých je často předpokládána jejich neupřímnost či iracionalita. Tvrdí však, že přístup využívající teorii rolí umožňuje tyto problémy překonávat či alespoň zmírňovat (Sekhri 2009, 424 a 431). Je tomu tak proto, že radí výzkumníkovi zaměřit se na sebeprezentaci národa, která je fakticky dostupná vždy. Využitelnost teorie rolí při analyzování nedemokratických a svým charakterem uzavřených režimů potvrzuje i již existující studie věnující se jiným uzavřeným režimům.¹⁵

Nabízí se taktéž otázka, z jakého myšlenkového proudu v mezinárodních vztazích teorie rolí vychází. Původní práce aplikující teorii rolí se přikláněly spíše k neorealistickému zázemí: role byly vnímány převážně jako strukturální proměnné (Breuning 2011, 18), na které mají vliv zejména materiální kapacity dané země.¹⁶ Když nejspozději od počátku 90. let vzestup zaznamenal sociálně konstruktivistický proud, do popředí se dostávalo chápání role jakožto intersubjektivně utvářené proměnné formující se vzájemným působením aktéra a struktury.¹⁷ Právě konstruk-

¹⁴Koncepce národních rolí lze identifikovat s využitím obsahové analýzy severokorejských zahraničně-politických prohlášení.

¹⁵Jmenujme např. studie věnující se Číně (Shih 1988 či Beylerian a Canivet 1997), Bělorusku (Chafetz, Abramson a Grillot 1996) či skupinám nedemokratických zemí Třetího světa (Sekhri 2009).

¹⁶Nadčasově nicméně působí Holstiho text, kde již prakticky dvacet let před prosazením sociálního konstruktivismu v mezinárodních vztazích předjímá jisté konstruktivistické předpoklady (srov. Holsti 1970, 240, zejm. schéma 2).

¹⁷Více k problematice teoretického ukotvení teorie rolí viz Beneš (2009 či 2010).

tivistický proud¹⁸ dal prostor odlišnému směřování zahraničně-politických analýz využívajících teorii rolí. Ty se mimo jiné začaly více zabývat procesem změny rolí či vnějšími a vnitřními aspekty, které ovlivňují formování koncepcí národních rolí (např. Walker 2004; Nabers 2011; Flockhart 2011 aj.).

Dnes je teorie rolí schopna vytvářet přemostění napříč myšlenkovými proudy mezinárodních vztahů, zejm. pak mezi neorealismem a sociálním konstruktivismem. Toto pojetíko nacházíme již při identifikaci zdrojů koncepcí národních rolí, které mohou být materiálního/objektivního rázu (např. poloha daného státu), ovšem mohou vycházet také z interakcí daného státu s jeho okolím. Jistým úskalím jejího využití může být nedostatečná metodologická přísnost. Walker (podle Thies 2009, 32) podotýká, že tento problém souvisí s tím, že teorie rolí pracuje s příliš širokým repertoárem konceptů. Dle Camerona Thiese je však možno dosáhnout nejvyšší míry metodologické rigoróznosti, pokud postupujeme cestou obsahové analýzy projevů lídrů za účelem kódování koncepcí národních rolí (Thies 2009, 32), neboť studie tohoto typu sledují standardní procedury a metodiku využívanou v obsahové analýze.

Jestliže se rozhodneme využívat při analyzování severokorejské zahraniční politiky perspektivu teorie rolí, získáváme tím možnost sledovat její dlouhodobější vzorce. Přístupem založeným na obsahové analýze můžeme taktéž vytvořit jistou mapu změn rolí, které na sebe KLDK v daném zkoumaném časovém rámci brala. Pokud k identifikaci koncepcí národních rolí využijeme zmíněnou obsahovou analýzu severokorejských zahraničně-politických prohlášení, získáváme navíc obstojnou metodologickou základnu, která získaným poznatkům dodává na síle. Teorie rolí tedy skýtá potenciál zachycovat dynamiku severokorejské zahraniční politiky, což rovněž patří mezi klady tohoto přístupu. Poté, co identifikujeme koncepcie národních rolí postupně ve všech letech předem zvoleného zkoumaného období, můžeme následně zhodnotit i trendy jejich proměn, tedy zda ke změnám docházelo graduálně či náhle, např. s ohledem na výrazné změny v regionálním či mezinárodním systému. Oproti dříve představeným pohledům na analýzu severokorejské zahraniční politiky tak perspektiva teorie rolí nabízí větší možnost zaměřit se na proces vývoje a proměn severokorejského zahraničně-politického směřování za využití obstojného metodologického zázemí. Naopak slabinou, která je spojena s využíváním tohoto přístupu, je nedostatek vysvětlujícího potenciálu v situacích, kdy koncepcie národních rolí nekoreluje s praktickými zahraničně-politickými kroky KLDK. Navzdory tomu se však jedná o přístup, z jehož aplikování můžeme získat řadu neotřelých zjištění o severokorejském zahraničně-politickém směřování.

¹⁸S konceptem role pracoval ve svém článku i později publikované knize i Alexander Wendt (1992, 419–422; 1999).

Schéma 1. Srovnání přístupů k severokorejské zahraniční politice.

Chart 1. Comparison of the Perspectives on the North Korean Foreign Policy.

Přístup	Silné stránky	Slabiny	Typ perspektivy	Teoretické zázemí v MV
Iracionální aktér	jednoduchost, srozumitelnost	velmi slabý vysvětlující potenciál, západně-etnocentrický pohled, přináší neúplné či zkrácené závěry	pohled zvnějšku	realismus (nicméně racionalita v případě KLDK dle tohoto pohledu absentuje)
Racionálně-realistický přístup	možnost predikovat následující chování po ose racionální volby a realismu v MV, relativně silný vysvětlovací potenciál	západně-etnocentrický pohled, přílišné spoléhání se na logiku instrumentální racionality	pohled zvnějšku	realismus
Kulturně-ideový přístup	zohlednění vlivu vnitřních nemateriálních aspektů s vlivem na formování severokorejské ZP	příliš úzké zaměření – kultura a ideologie jako jediný zdroj ZP; problém poznatelnosti vnitřních determinant ZP KLDK	pohled zevnitř	liberalismus
Identitární přístup	zohlednění role intersubjektivních interakcí při formování severokorejské ZP, zohlednění vztahu mezi identitou a ZP	rezignace na hledání nových postupů vůči KLDK	pohled zevnitř	sociální konstruktivismus
Přístup vycházející z teorie rolí	umožňuje systematické a kontinuální sledování vývoje ZP a zachycení momentů změny	na Severní Koreu pohlíží jako na unitárního aktéra; v případě nevyužití obsahové analýzy může klesat metodologická rigoróznost, nedostatečný vysvětlující potenciál	kombinace vnitřní a vnější perspektivy	původně neorealismus; později spíše umírněný sociální konstruktivismus

Zdroj: zpracováno autorkou

7. MÍSTO ZÁVĚRU: SROVNÁNÍ PŘEDSTAVENÝCH PŘÍSTUPŮ A SHRNUTÍ

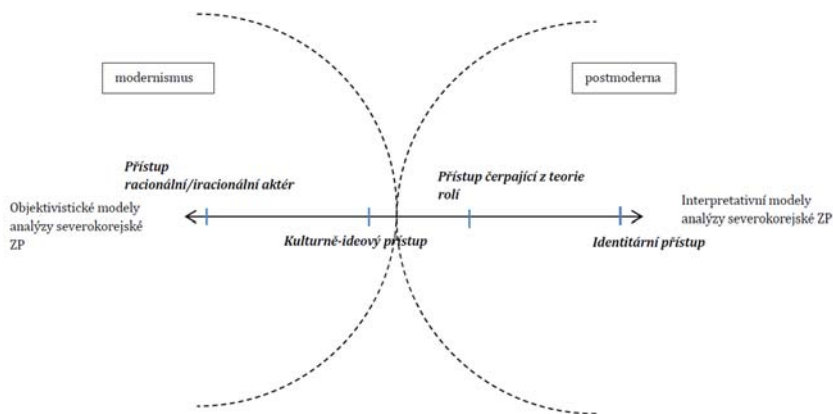
Výše v textu představené přístupy k analýze severokorejské zahraniční politiky spolu s výhodami a nevýhodami spojenými s jejich přijetím a přibližným zařazením, pokud jde o teoretické zázemí v mezinárodních vztazích, shrnuje schéma 1 a schéma 2. Závěrem si tyto přístupy srovnáme.

Je zjevné, že ačkoliv se zformovalo několik způsobů, jakými můžeme nahlížet na severokorejskou zahraniční politiku, nejčastěji se stále můžeme setkávat s prvním z pěti zmiňovaných, který počítá s iracionalitou KLR. Naše analýza však poukázala na jeho slabý vysvětlující potenciál, ale i na zkreslenost úsudků vycházejících z používání tohoto přístupu. Problémem je to, že tato perspektiva paradoxně dosud nejvíce ovlivňovala vrcholné politické představitele (ať už Spojených států, Korejské republiky či dalších) při formování svých zahraničních politik vůči KLR. Konečná podoba těchto politik tak mnohdy byla ovlivněna nepochopením (či snad nedostatečnou snahou o pochopení) severokorejského přístupu ke svému okolí. Tímto přístupem, který se snad až příliš snadno uchyluje k demonizaci Severní Koreje, je navíc na KLR nahlíženo v řadě článků určených pro širší veřejnost (viz výše), což přispívá k odosobňování a zkreslování Severní Koreje v jejích očích. Proto bychom od něj měli ustoupit a snažit se do zkoumané problematiky proniknout hlouběji.

Druhá perspektiva pracující se Severní Koreou jako s racionálně kalkulujícím aktérem v sobě nese o poznání větší vysvětlovací potenciál nežli pohled předcházející a je také relativně často využívanou formou náhledu na severokorejskou diplomacii. Po ose racionalisticko-realistické tradice také umožňuje předvídat budoucí kroky Severní Koreje. Slabinou přístupu je nicméně jeho inklinace k západnímu etnocentrismu, jehož optikou na severokorejskou zahraniční politiku pohlíží a chápání KLR jako unitárního aktéra sledujícího bezvýhradně své národní zájmy. Třetí zmiňovaný přístup přináší větší důraz na kulturní svěbytnost KLR a zaměřuje se na to, jakým způsobem vnitřní kulturně-ideové aspekty ovlivňují severokorejskou diplomacii. Oproti předchozím přístupům nabízí možnost zohlednit také vnitřní aspekty nemateriálního charakteru a jejich potenciální dopady na podobu zahraniční politiky. Slabinou této perspektivy je její snad až příliš úzké zaměření pokud jde o hledání zdrojů zahraniční politiky a také to, že operuje na příliš „tenkém ledě“ spekulativních úvah o vnitřních zdrojích zahraniční politiky, které jsou obzvláště v případě KLR velmi obtížně identifikovatelné.

Identitární pohled má nejbliže k postmoderním a kritickým úvahám. Zcela se odklání od konceptu národních zájmů jakožto zdroje zahraniční politiky a všímá si vzájemně konstitutivního vztahu mezi tím, jak severokorejský režim vnímá sebe sama, a jak toto vnímání ovlivňuje formování jeho vztahů s okolním světem. Jeho úskalím je nicméně rezignace na vytváření plánů pro řešení problémů (problem-solving). Konečně pátá námi navrhovaná perspektiva nabízí možnost prostřednictvím koncepcí národní role kontinuálně a systematicky sledovat vzorce severokorejské zahraniční politiky a také jejich proměny. Na základě identifikace sad koncepcí národních rolí také do jisté míry umožňuje predikovat další vývoj zahraniční politiky. Slabinou tohoto pojetí je pak to, že na Severní Koreu pohlíží jako na

Schéma 2. Zařazení představených přístupů na škále modernismus–postmodernismus.
 Chart 2. Classification of Presented Approaches on the Modernism–Postmodernism Scale.



Zdroj: zpracováno autorkou

unitárního aktéra a také zmiňovaný nedostatečný explanatorní potenciál v momentech, kdy koncepce národní role nekorelují s praktickou zahraniční politikou.

Jakou z námi nastíněných perspektiv bychom při pohledu na severokorejskou zahraniční politiku měli volit? Odpověď není jednoduchá, neboť každý z pohledů si všímá odlišných faktorů, kterým prisuzuje důležitou úlohu. Rovněž jsme si mohli povšimnout, že výše popisované perspektivy mnohdy pohlížejí na stejný prvek severokorejské zahraniční politiky, ovšem vysvětlují jej odlišnými způsoby. Příkladem budiž tak často diskutovaný jaderný program či vojenské provokace, ke kterým se KLDR stále častěji uchyluje. Pokud bychom však měli nějakou alternativu zavrhnut, byla by to první zmiňovaná, tedy ta, která počítá s iracionalitou Severní Koreje a jaksi rezignuje na pochopení či vysvětlení jednání KLDR. Domníváme se, že je potřeba snažit se jednání Severní Koreje pochopit a prostřednictvím získaného porozumění se dále pokoušet nalézat cestu k vypořádávání se s existujícími problémy.

Jednoznačně slibně vyhlíží fakt, že vývoj analytických pohledů na severokorejskou zahraniční politiku směřuje k stále vyšší sofistikovanosti a teoreticko-metodologické opatrnosti. Také to pro nás může znamenat příslib, že získané poznatky budou v budoucnu stále více vědecky ošetřeny, než tomu bylo dříve.

POUŽITÉ ZDROJE

BENEŠ, Vít (2009): *Hledání vztahu k Evropské unii: Turecko a Rusko ve světle teorie rolí* [nepublikovaná disertační práce]. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů VŠE.

BENEŠ, Vít (2010): Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy* 4/2010, s. 72–87.

- BEYLERIAN, Onnig a CANIVET, Christophe (1997): China: Role Conceptions after the Cold War. In: Le Pestre, Philippe G. (ed.): *Role Quests in the Post-Cold War Era: Foreign Policies in Transition*. Montreal: McGill-Queen's University Press, s. 187–224.
- BLAKER, Roland (2003): A Rogue is a Rogue is a Rogue: US Foreign Policy and the Korean Nuclear Crisis. *International Affairs*, roč. 79, č. 4, s. 719–737.
- BREUNING, Marijke (2011): Role Theory research in international relations: state of the art and blind spots. In: Harnish, Sebastian, Frank, Cornelia a Maull, Hanns W. (eds.): *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*. Abingdon: Routledge, s. 16–35.
- CAMPBELL, David (1998): *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Manchester: Manchester University Press.
- COONAN, Clifford (2006): Kim Jong Il, the tyrant with a passion for wine, women and the bomb, *The Independent*, 21. 10. 2006 (<https://web.archive.org/web/20071026142417/http://news.independent.co.uk/world/asia/article1916374.ece>, 19. 8. 2015).
- FLOCKHART, Trine (2011): NATO and the (re)constitution of roles: “self”, “we” and “other”? In: Harnish, Sebastian, Frank, Cornelia a Maull, Hanns W. (eds.): *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*. Abingdon: Routledge, s. 95–112.
- FRANK, Rüdiger (2010): Socialist Neoconservatism and North Korean Foreign Policy. In: Park, Kyung A. (ed.): *New Challenges of North Korean Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan, s. 3–42.
- HAYES, Peter a BRUCE, Scott (2011): *Unprecedented Nuclear Strikes of the Invincible Army: A Realistic Assessment of North Korea's Operational Nuclear Capability*. Nautilus Institute for Security and Sustainability, NAPSNet Special Reports, September 22, 2011. (<http://nautilus.org/napsnet/napsnet-special-reports/unprecedented-nuclear-strikes-of-the-invincible-army-a-realistic-assessment-of-north-koreas-operational-nuclear-capability/>, 20. 7. 2015).
- HOLSTI, Kalevi J. (1970): National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, roč. 14, č. 3, s. 233–309.
- HUGHES, Christopher (2007): North Korea's Nuclear Weapons: Implications for the Nuclear Ambitions of Japan, South Korea, and Taiwan. *Asian Policy* 3/2007, s. 75–104.
- CHA, Victor D. a KANG, David C. (2003): Introduction: The Debate over North Korea. In: Cha, V. D. a Kang, D. C.: *Nuclear North Korea: A Debate on Engagement Strategies*. New York: Columbia University Press, s. 1–11.
- CHAFETZ, Glenn, ABRAMSON, Hillel a GRILLOT, Suzette (1996): Role Theory and Foreign Policy: Belarussian and Ukrainian Compliance with the Nuclear Nonproliferation Regime. *Political Psychology*, roč. 17, č. 4, s. 727–757.
- CHANLETT-AVERY, Emma a RINEHART, Ian E. (2014): *North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation*. CRS Report for Congress, Washington, D. C.: Congressional Research Service.
- CHO, Young C. (2011): North Korea's Nationalist Discourse: A Critical Interpretation. *Korea Observer*, roč. 42, č. 2, s. 311–343.
- KIM, Dongsoo a CHOY, Yongseok (2011): Risk-Taking or Risk-Aversive: Understanding North Korea's Foreign Policy of Brinkmanship. *Korea Observer*, roč. 42, č. 3, s. 461–489.
- KIM, Yong-ho (2011): *North Korean Foreign Policy: Security Dilemma and Succession*. Plymouth: Lexington Books.
- KLINGNER, Bruce (2012): Deny, deceive, and delay-north korea's nuclear negotiating strategy. *Journal of East Asian Affairs*, roč. 26, č. 2, s. 1–24.
- KUDLÁČOVÁ, Lenka (2014): Analysis of the U.S. Foreign Policy towards North Korea: Comparison of the Post-Cold War Presidents. *Acta FF ZČU* 3/2014, s. 85–114.

- LE PESTRE, Philippe G. (1997): Author! Author! Defining Foreign Policy Roles after the Cold War. In: Le Pestre, Philippe G. (ed.): *Role Quests in the Post-Cold War Era: Foreign Policies in Transition*. Montreal: McGill-Queen's University Press, s. 3–14.
- LEVKOWITZ, Alon (2007): Why Do We Not Understand the DPRK? *North Korean Review*, roč. 3, č. 2, s. 94–100.
- MOON, Chung-in a HWANG, Ildo (2014): Identity, Supreme Dignity, and North Korea's External Behavior: A Cultural/Ideational Perspective. *Korea Observer*, roč. 45, č. 1, 2014, s. 1–37.
- NABERS, Dirk (2011): Identity and role change in international politics. In: Harnish, Sebastian, Frank, Cornelia a Maull, Hanns W. (eds.): *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*. Abingdon: Routledge, s. 74–92.
- NOLAND, Marcus a HAGGARD, Stephan (2011): *Witness to Transformation: Refugee Insights into North Korea*. Washington D. C: Peterson Institute For International Economics.
- OGAWA, Shinichi (2015): North Korea's Nuclear Development, the Non-Proliferation Treaty Regime, and Regional Security. In: Vyas, U., Chen, C. C. a Roy, D. (eds.): *The North Korea Crisis and Regional Responses*. Honolulu: East West Center, s. 20–36.
- PARK, Han S. (2010): Military-Firs (Songun) Politics: Implications for External Policies. In: Park, Kyung A. (ed.): *New Challenges of North Korean Foreign Policy*. Palgrave Macmillan: New York, s. 89–109.
- PARK, Robert (2012): Time to End North Korea "Genocide". *The Diplomat*, 2. 2. 2012 (<http://thediplomat.com/2012/02/time-to-end-north-korea-genocide/>, 27. 7. 2015).
- PARK, Robert (2013): The Forgotten Genocide: North Korea's Prison State. *World Affairs* July–August/2013 (<http://www.worldaffairsjournal.org/article/forgotten-genocide-north-korea>).
- POTTS, Morgan (2013): Is North Korea a Rational Actor? The Wrong and Right Questions to Ask, *Sino-NK*, 5. 12. 2013 (<http://sinonk.com/2013/12/05/is-north-korea-a-rational-actor-the-wrong-and-right-questions-to-ask/>, 4. 8. 2015).
- QUINONES, Kenneth C. (2009): Juche Role in North Korea's Foreign Policy. In: Kwak, T. H. a Joo, S. H. (eds.): *North Korea's Foreign Policy under Kim Jong Il: New Perspectives*. Farnham: Ashgate, s. 15–38.
- ROY, Denny (1994): The Myth of North Korean "Irrationality". *The Korean Journal of International Studies*, roč. XXV, č. 2, s. 129–145.
- SEKHRI, Sofiane (2009): The role approach as a theoretical Framework for the analysis of foreign policy in third world countries. *African Journal of Political Science and International Relations*, roč. 10, č. 3, s. 423–432.
- SHIH, Chih-yu (1988): National Role Conception as Foreign Policy Motivation: The Psycho-cultural Bases of Chinese Diplomacy. *Political Psychology*, roč. 9, č. 4, s. 599–631.
- SIGAL, Leon V. (1997): *Disarming Strangers: Nuclear Diplomacy with North Korea*. Princeton: Princeton University Press.
- SMITH, Hazel (2000): Bad, mad, sad or rational actor? Why the 'securitization' paradigm makes for poor policy analysis of north Korea. *International Affairs*, roč. 76, č. 3, s. 593–617.
- SMITH, Hazel (2015): *North Korea: Markets and Military Rule*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SNYDER, Scott (1999): *Negotiating on the Edge. North Korean Negotiating Behavior*. Washington D.C.: United States Institute of Peace.
- SWEENEY, John (2013): Inside North Korea: 'It's a mad, sad and bad place'. *BBC News*, 2. 4. 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-22003715>, 27. 7. 2015).

The Economist (2013): *Nuclear North Korea: Bad or Mad? (Special Report: The Koreans)*, 26. 10. 2013 (<http://www.economist.com/news/special-report/21588196-kim-jong-un-likely-realise-his-nuclear-ambitions-two-sides-already-face>, 15. 7. 2015).

THIES, Cameron G. (2009): *Role Theory and Foreign Policy*. International Studies Association Compendium Project, Foreign Policy Analysis Section (myweb.uiowa.edu/bhlai/workshop/role.pdf, 26. 3. 2015).

TRIPLETT, William C. (2004): *Rogue State: How a Nuclear North Korea Threatens America*. Washington D.C.: Regnery Publishing Inc.

WALKER, Stephen G. (2004): Role Identities and the Operational Codes of Political Leaders. In: Hermann, Margaret G. (ed.): *Advances in Political Psychology*. Amsterdam: Elsevier, s. 71–106.

WENDT, Alexander (1992): Anarchy is What Sates Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, roč. 46, č. 2, s. 391–425.

WENDT, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

ZHENG, Jiyong (2015): The North Korea Problem and China: Interests, Debates, and Roadmaps. In: Vyas, U., Chen, C. C. a Roy, D. (eds.): *The North Korea Crisis and Regional Responses*. Honolulu: East West Center, s. 88–99.

SUMMARY

This article deals with five approaches that are used to analyze, understand and explain North Korean Foreign Policy. Its aim is to present these analytical perspectives and critically evaluate their strengths and weaknesses.

The first analytical approach presented, i. e. the irrational/mad actor perspective is mostly used by diplomats and journalists that are dealing with North Korean policy. However, it often brings us to somewhat weak and misleading conclusions, which in turn unfortunately lead to misunderstanding North Korean foreign policy. The second, i. e. the rational actor approach, has a much stronger explanatory potential than the first approach but, similarly to it, it primarily is rooted in realist reflections of foreign policy. Nevertheless, as it looks at the DPRK from an exogenous perspective (which is also similar to the first approach), it still inclines to Western ethnocentrism and understands North Korea as a unitary actor in constant pursuit of its own national interests.

The cultural and ideological perspective offers us a more indigenous view while searching for the inner and non-material roots of North Korean foreign policy. Although this viewpoint turns away from Western ethnocentrism, it offers relatively limited orientation and ends at culture and ideology. Last but not least, the identity approach brings us closer to postmodern critical thinking of foreign policy. Working with Campbell's presumptions, it categorically refuses assertions about the rationality/irrationality of the DPRK. Rather, it focuses on the intersubjective relationship between the North Korean perception of Self and The Others and perceives North Korean foreign politics as a process of its identity construction. However, its drawback lies in a certain resignation to propose viable alternatives to the international community on how to deal with North Korea.

Finally, we present and critically examine the role-theory approach that constitutes the fifth analytical perspective. In conformity with the main assumption of the role-theory approach, i. e. that the national leader's presentation of the role of his or her nation in the international system (that is the concept of national role) corresponds with the practical diplomatic steps of the particular state (that is the performance of national role), we can come to interesting conclusions regarding to the DPRK's foreign policy. For instance, role-theoretic approach allows for the continual and systematic observation of both enduring patterns and changes of North Korean foreign policy. Nevertheless, similarly to

the second approach, the weakness of this perspective is that it perceives the DPRK as if it was a unitary actor.

In sum, we might ask which analytical approach offers the most reliable perspective on the researched topic? The answer is not uncomplicated as all the outlined approaches take into account different factors and perceive them as important determinants of North Korean foreign policy. Nevertheless, if we were to refute any of them, we would mostly likely do so with the first one, i. e. the irrational or mad actor perspective, as it lacks deeper insight into North Korean politics and subsequently brings us to false conclusions about it. However, refuting this approach does not mean denying North Korea's violation of the most basic human rights: certainly, this method of acting is truly condemnable. However, the sole condemnation of North Korean actions is not a viable alternative for problem solving. Instead, there is an urgent need to try to understand North Korea and subsequently, based on our acquired understanding, we should continuously try to find a way to deal with the existing issues.